

HELSINGIN HALLINTO-OIKEUDELLE

ASIA:

Muutoksenhaku Espoon kaupunginvaltuuston päätöksestä 17.10.2016 §:n 144 kohdalla (Finnoon osayleiskaavan hyväksyminen). Kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja on asetettu nähtäville 26.10.2016.

VALITTAJA:

Helsingin Seudun Lintutieteellinen Yhdistys — Helsingforstraktens Ornitologiska Förening Tringa ry (rek.nro 116.353). Yhdistyksen tarkoituksena on edistää ja kehittää lintuharrastusta sekä lintujen ja luonnonsuojelua sekä toimia alueensa lintuharrastajien ja tutkijoiden yhdyssiteenä. Yhdistyksen toiminta-alue on Helsinki ja sen ympäristö (Uudenmaan maakunta ennen v. 2011 ml. Sipoo).

MUUTOKSENHAUN LAAJUUS:

Koko päätös.

VAATIMUKSET:

Valittaja vaatii Helsingin hallinto-oikeutta kumoamaan mainitun Espoon kaupunginvaltuuston Finnoon osayleiskaavaa koskevan päätöksen.

PROSESSIOSOITE:

Helsingin Seudun Lintutieteellinen Yhdistys —
Helsingforstraktens Ornitologiska Förening Tringa ry
Annankatu 29 A 16
00100 Helsinki
puheenjohtaja@tringa.fi

VALITUS

Yleistä

Helsingin Seudun Lintutieteellinen Yhdistys Tringa ry vaatii Helsingin hallinto-oikeutta kumoamaan Finnoon osayleiskaavaa koskevan päätöksen. Osayleiskaavan osoittama maankäyttöratkaisu mahdollistaa 10 000 asukkaan keskuksen rakentamisen Suomenojan tärkeän linnustoalueen välittömään läheisyyteen. Tämä aiheuttaa sekä yksin että myös yhdessä muiden suunnitelmien kanssa todennäköisesti huomattavia haittavaikutuksia linnustolle.

Suomenojan linnustoarvot on todettu merkittäviksi monessa yhteydessä ja Suomenojan kaltaisilla kosteikkoalueilla on suuri rooli Suomen linnuston monimuotoisuuden säilyttämisessä. Kosteikkolinnuston tila Suomessa on heikentynyt viimeisten vuosikymmenien aikana huomattavasti (Rassi ym. 2010, Tiainen ym. 2016). Suomi on sitoutunut pysäyttämään luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen biologista monimuotoisuutta koskevan YK:n yleissopimuksen (The United Nations Convention on Biological Diversity CBD) osapuolena. Kyseisen sopimuksen vuoden 2010 osapuolikokouksessa Nagoyassa hyväksytyssä tavoiteohjelmassa todetaan muun muassa, että luonnon monimuotoisuuden turvaaminen on otettava huomioon kaikessa ihmistoiminnassa ja suunnittelussa. Tavoitteen saavuttamiseksi luonnon monimuotoisuuden vaaliminen onkin otettava entistä vahvemmin huomioon myös kaikessa maankäytön suunnittelussa. Maankäyttö- ja rakennuslain 1 §:ssä mainitut tavoitteet maankäytön ekologisesta, taloudellisesta, sosiaalisesta ja kulttuurisesta hyvinvoinnista eivät voi toteutua, mikäli luonnon monimuotoisuus on alisteinen muille tavoitteille.

Suomenojan linnustollinen merkitys

Suomenoja on tunnettu erityisesti poikkeuksellisen runsaasta vesilinnustosta. Altaalla ja sen ympäristössä pesii useita uhanalaisia ja muita huomionarvoisia lajeja ja lisäksi altaalle kerääntyy alkukesällä runsaasti vesilintupoikueita merialueilta ja ulompaa saaristosta. Etenkin sinisorsa-, harmaasorsa-, telkkä- ja tukkasotkapoikueita saapuu altaalle mereltä Finnbäckenin uomaa pitkin (Lammi & Nironen 2011). Suomenoja on pinta-alan suhteutettuna Suomen tärkeimpiä vesilintupoikuealueita. Alueella on merkitystä myös muutonaikaisena levähdys- ja ruokailupaikkana.

Liejukanan koko Suomen populaatiokooksi arvioidaan 50-200 paria. Suomen lintuyhdistysten seuranta-aineistojen mukaan viime vuosina on todettu koko maasta yhteensä 65-84 reviiiriä, joista vain pienellä osalla on todettu pesintä. Suomenojan lintualueen laskennoissa todettiin vuonna 2015 30 liejukanaparia. Tämä osoittaa alueen erityistä merkitystä: Suomenojalla on lähes puolet koko maan liejukanakannasta. Ilman Suomenojan populaatiota liejukana olisi Suomessa käytettävien IUCN:n uhanalaisuuskriteerien perusteella arvioitava uhanaistarkastelussa vähintään erittäin uhanalaiseksi sen pienen kansallisen populaatiokoon vuoksi.

Suomenojalla on myös Suomen toiseksi suurin naurulokin yhdyskunta, joka on olennainen osa Suomenojan linnuston kokonaisuutta. Lokit antavat vesilinnuille suojaa pedoilta ja houkuttelevat siten niitä altaalle pesimään ja ruokailemaan. Muun muassa mustakurkku-uikut, puna- ja tukkasotkat sekä useat eri sorsalajit hyötyvät lokkien läsnäolosta.

Suomenojan linnustolliset arvot on tunnustettu monessa yhteydessä. **Suomenoja kuuluu sekä kansainvälisesti (IBA), kansallisesti (FINIBA) että maakunnallisesti (MAALI) tärkeisiin lintualueisiin.**

IBA (Important Bird and Biodiversity Area) on BirdLife Internationalin hanke tärkeiden lintukohteiden tunnistamiseksi ja suojelemiseksi (Heath & Evans 2000). Maailmasta on löydetty noin 12 000 kansainvälisesti tärkeää lintualueita, jotka ovat tärkeitä myös muulle luonnon monimuotoisuudelle. Kohteiden valintakriteereinä on käytetty muualla Euroopassa sovellettujen ohjeiden mukaisesti pesivien lintujen parimääriä ja muuttoaikoina alueelle kerääntyvien lintujen määriä.

Suomenoja kuuluu IBA-lintualueverkostoon monipuolisen kosteikkolinnuston ansiosta. IBA-kriteerit ylittyvät harmaasorsan ja mustakurkku-uikun osalta. Suomenoja on kummallekin lajille yksi koko maan tärkeimmistä esiintymisalueista. Mustakurkku-uikku on lintudirektiivin liitteen 1 laji, joka on Suomessa voimakkaasti vähentynyt ja viimeisimmän Suomen lintujen uhanalaisuusarvioinnin mukaan erittäin uhanalainen (Tiainen ym. 2016).

Suomenoja kuuluu myös kansallisesti tärkeisiin FINIBA-lintualueisiin (Finnish Important Bird Area). FINIBA on vuosituhanen vaihteessa toteutettu valtakunnallinen linnuston kartoitushanke, jonka tavoitteena oli kartoittaa kaikki kansallisella tasolla tärkeät lintualueet ja turvata niiden säilyminen linnustolle soveliaana elinalueena (Leivo ym. 2002). FINIBA on kansallinen laajennus BirdLife Internationalin Important Bird and Biodiversity Areas (IBA) -hankkeeseen. Suomenojan kriteerilajit FINIBA-hankkeessa ovat harmaasorsa (syyslevähdysalue), liejukana (pesimäalue) ja rastaskerttunen (pesimäalue).

Lisäksi Suomenoja on vuonna 2010 määritelty maakunnallisesti tärkeäksi MAALI-lintualueeksi osana Uudenmaan maakunnallisesti tärkeiden lintualueiden rajaamista. MAALI on maakuntatason laajennushanke kansainvälisesti (IBA) ja kansallisesti (FINIBA) tärkeiden alueiden kartoitushankkeille. Suomenojan MAALI-kriteerilajit ovat punasotka (kevät- ja syyslevähdysalue, pesimäalue), harmaasorsa (syyslevähdysalue, pesimäalue), heinätavi (syyslevähdysalue), lapasorsa (syyslevähdysalue, pesimäalue), tukkasotka (pesimäalue), mustakurkku-uikku (pesimäalue), nokikana (pesimäalue) liejukana (pesimäalue) ja naurulokki (pesimäalue).

Suomen tärkeimpien lintukosteikkoalueiden linnusto on viime vuosina huomattavasti heikentynyt (Ellermaa & Linden 2011, 2012) ja kosteikkolintujen uhanalaistumiskehitys on ollut viime aikoina erityisen voimakasta

(Tiainen ym. 2016). Yleisestä kosteikkojen tilan ja kosteikkolajien tilan heikkenemisestä huolimatta **Suomenojan alueen linnustollinen arvo ja merkitys ovat pysyneet viime vuosikymmeninä korkeana**, mikä entisestään korostaa alueen merkitystä.

Suomenojan allas ja sitä ympäröivät viheralueet ovat merkittäviä myös monien muiden lintulajien osalta. Suomenojan lintualueella on tavattu yli 250 eri lintulajia. Tärkeimmät suojelua edellyttävät pesivät lajit on kuvattu taulukossa 1.

Taulukko 1. Tärkeimmät suojelua edellyttävät lajit Suomenojalla. Lähteet: Lammi & Routasuo 2016, Tiainen ym. 2016.

Laji	Parimäärä v. 2015	Muuta
Mustakurkku-uikku	10	erittäin uhanalainen, lintudirektiivin liite I, IBA-kriteerilaji
Liejukana	30	vaarantunut, lintudirektiivin muuttolintu
Naurulokki	2800	vaarantunut, lintudirektiivin muuttolintu
Rastaskerttunen	1	vaarantunut, lintudirektiivin liite I, lintudirektiivin muuttolintu
Harmaasorsa	11	lintudirektiivin muuttolintu, IBA-kriteerilaji
Lapasorsa	17	lintudirektiivin muuttolintu
Punasotka	10	erittäin uhanalainen, lintudirektiivin muuttolintu
Tukkasotka	12	erittäin uhanalainen, lintudirektiivin muuttolintu
Nokikana	49	erittäin uhanalainen
Taivaanvuohi	2	vaarantunut
Pajusirkku	15	vaarantunut

Pidämme Suomenojan tärkeän lintualueen linnustollista erityistä merkitystä kiistattomana.

Suomenojan lintualue täyttää lintudirektiivin (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/147/EC) 4 artiklan 1 kohdan ja 4 artiklan 2 kohdan SPA-alueen kriteerit useiden lintulajien osalta. Lintudirektiivi 4 artiklan 1 kohta määrää jäsenvaltioita luokittelemaan SPA-alueiksi liitteessä I mainittujen lajien lukumäärältään ja kooltaan sopivimmat elinalueet (*most suitable territories*) (Lintudirektiivi Art. 4.1.). Aikaisempien EU:n tuomioistumen päätösten linjan mukaan jäsenvaltio ei voi jättää osoittamatta SPA-alueeksi kyseisen direktiivilajin parhaita paikkoja, jotka edustavat kyseisen lajin levinneisyysaluetta ao. jäsenmaassa. Suomenojan alue on kiistatta yksi viidestä Suomen parhaasta mustakurkku-uikun elinpaikasta. Laji on Suomen EU jäsenyyden aikana hävinnyt pesimälintuna valtaosalta niitä SPA-alueita, joiden suojelulliseksi kriteerilajiksi mustakurkku-uikku on kirjattu. Lintudirektiivin 4 artiklan 2 kohdan mukaan:

”Jäsenvaltioiden on toteutettava vastaavat toimenpiteet sellaisten säännöllisesti esiintyvien muuttavien lajien osalta, joita ei luetella liitteessä I...kun kyseessä ovat niiden muuttoreittien varrella sijaitsevat pesimä-, sulkasato- ja talvehtimisalueet ja levähdyspaikat. Tämän vuoksi jäsenvaltioiden on kiinnitettävä erityistä huomiota kosteikkojen ja erityisesti kansainvälisesti merkittävien kosteikkojen suojeluun.”

Lintudirektiivin liitteen I lajien lisäksi Suomenoja on kiistatta liejukanan tärkein esiintymispaikka Suomessa ja toiseksi tärkein naurulokkipaikka. Taulukossa 1 on lueteltu muita tärkeitä Suomenojalla pesiviä muuttolintulajeja. Suomenojan lintualue on täten kiistatta kansainvälisesti merkittävä kosteikko.

Euroopan komissio käynnisti vuonna 2010 selvitysprosessin (EU pilot 510/09/ENVI), jossa Suomelta kysyttiin, miksi Suomenojan lintualue ei kuulu SPA-verkoston, vaikka sen **pitäisi linnustollisilta arvoiltaan olla osa SPA-verkosta**. Vastauksissaan komissiolle Suomi vakuutti, ettei Suomenojan lintualueita tarvitse nimetä SPA-alueeksi, koska sen linnustolliset arvot voidaan ylläpitää ja turvata maankäytön suunnittelun ja maankäyttö- ja

rakennulain avulla ja että siihen velvoittaa myös korkeimman Hallinto-oikeuden 27.8.2016 antama Suomenojaa koskeva päätös. Suomen vastausten perusteella komissio katsoi, että **Suomi on vakuuttanut huolehtivansa alueen linnustollisten arvojen säilymisestä** ja sulki selvitysprosessin lokakuussa 2011.

Finnoon kaavoitusmenettely ja linnustovaikutukset

Finnoon osayleiskaava mahdollistaa mittavan rakentamisen ja asukasmäärän kasvun, mikä väistämättä heikentää Suomenojan linnustoarvoja. Huonosti suunniteltuna erilaiset maankäytön muutokset voivat jo yksinään heikentää Suomenojan linnustoarvoja, ja usean toiminnon vaikutukset kumuloituvat alueella. Lintualue on lisäksi huomattavan pieni (vrt. esim. Laajalahti tai Vanhankaupunginlahti) ja siksi alueellisesti pienilläkin muutoksilla voi olla merkittäviä seurauksia alueen linnustossa.

Hyväksytyin osayleiskaavan osalta haittoja aiheuttavat erityisesti rakennusten sijainti kosteikon läheisyydessä, rakentamisen aikainen melu ja muu häiriö sekä moninkertaistuva virkistyskäyttö ja sen aiheuttamat haitat. Myös lemmikkien aiheuttamat häiriöt kasvavat ja korkea rakentaminen lisää lintujen törmäysriskiä ja vähentää alueen avoimuutta.

Finnoon osayleiskaavaa valmisteltiin kaavaehdotusvaiheeseen asti siten, että tarkasteltavana oli koko Finnoon alue sisältäen myös Suomenojan sataman ja merialueet (Kuva 1). Nähtävillä olleen kaavaehdotuksen jälkeen kaava päätettiin kuitenkin jakaa kahteen osaan. 17.10.2016 hyväksytty osayleiskaava sisältää vain Finnoon keskuksen alueen ympäristöineen, voimalaitoksen sekä lintukosteikon (Kuva 1). Satama- ja merialuetta koskevan kaavan osan suunnittelun on kaupunginvaltuuston päätöksen mukaan tarkoitus jatkaa tarvittavien lisäselvitysten jälkeen (Espoon kaupunki 2016).

Kaavan jakaminen kahteen eri kaavaan kesken prosessia on kestävämpiä. Emme pidä sitä maankäyttö- ja rakennuslain hengen mukaisena. Kaavoituspolun tulisi alkaa ja loppua samaa aluetta koskevana. Kaava-alueen muuttaminen kesken prosessin pitäisi nähdäksemme johtaa koko kaavaproessin alusta aloittamiseen.

Menettely romuttaa maankäytön suunnittelun kokonaisvaltaisuuden periaatteita siitä, että maankäyttöä tarkastellaan suuresta mittakaavasta pienempään, jolloin kokonaiskuva lähekkäisten alueiden suhteesta ja vaikutuksista toisiinsa on selkeä ja yhteensovitettavissa. Yleiskaavoitusta vaativien lähekkäisten alueiden jakaminen osayleiskaavoiksi voi tehdä kokonaisuuden hahmottamisesta erityisen vaikeaa ja synnyttää ristiriitaisia ratkaisuja ja jopa tilanteita, joissa toinen pieni osayleiskaava estää toisen pienen osayleiskaava-alueen suunnittelua ja lopputuloksena saadaan selvästi huonompi tilanne, kuin olisi saatu tarkastelemalla aluetta yhtenä kokonaisuutena. Liian pieneksi jaettu yleiskaava-alue rajoittaa erilaisten vaihtoehtojen tarkastelua.

Kaavan jakamisessa kahteen osaan on linnustollisesti erityisen merkityksellistä se tosiasia, että **menettelyllä hämärretään linnustoon kohdistuvia kokonaisvaikutuksia.**

Kaavoituksen aiemmassa vaiheessa laaditun, koko alueen kattaneen vaikutustenarvioinnin mukaan kaavan vaikutukset linnustoon ovat merkittäviä, sillä alueen seitsemästä uhanalaisesta pesimälintulajista viiden kanta heikkenisi kaavan toteutuessa (Mannila ym. 2014). Toukokuussa 2016 valmistui uusi vaikutusarvio, joka koski vain valituksen alaista hyväksyttyä kaavan osaa (Yrjölä 2016). Arviossa todetaan, että kaava aiheuttaa haittaa linnustolle, mutta haitat eivät ole merkittäviä, mikäli lieventämistoimet toteutetaan. Lieventämistoimia käsitellään tarkemmin myöhemmin.

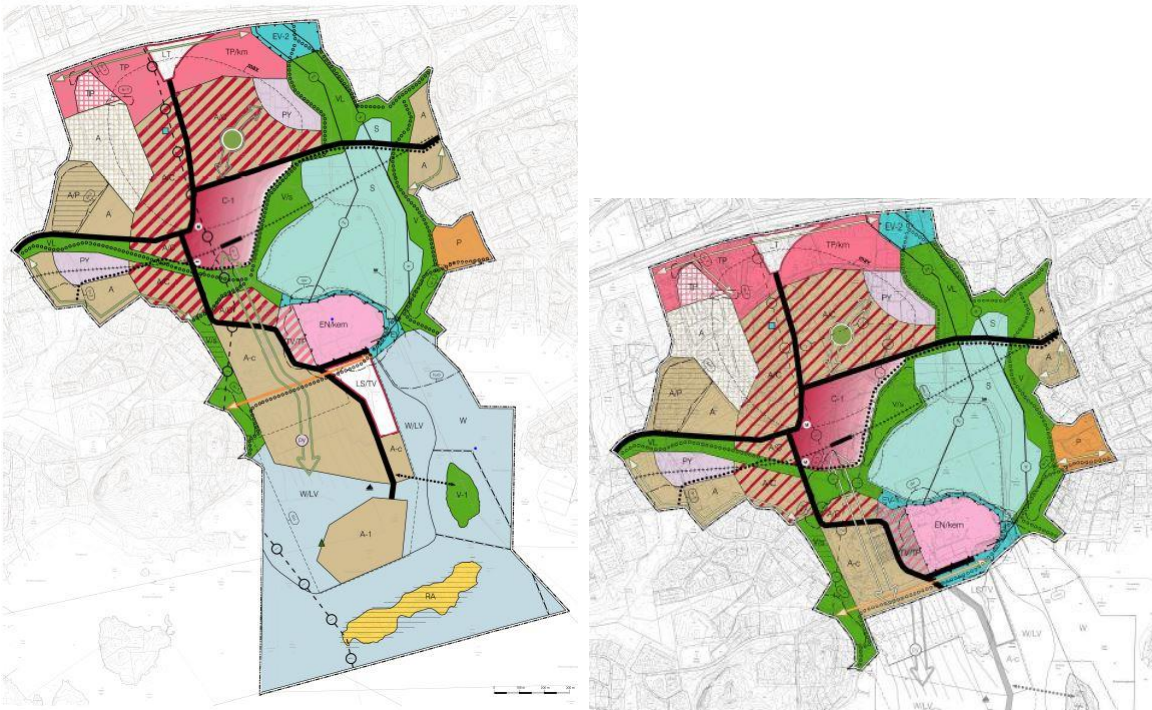
Todellisuudessa kyseessä on siis suurempi suunnitelma, joka on pilkottu osiin, koska kokonaisuutena sen linnustovaikutukset olisivat merkittävät ja kaava täten kiistatta maankäyttö- ja rakennuslain vastainen. Vaikka kaavapäätöksessä ei olekaan enää mukana siihen kiinteästi liittyvää satama-alueen kaavasunnitelmaa, on se

tosiasiassa edelleen olemassa ja sitä tullaan Espoon kaupunginvaltuuston päätöksen mukaisesti myös viemään jatkossa eteenpäin. Kuten Mannilan ym (2014) kokonaiskaava-arviosta selviää, Suomenojan linnustoarvot ovat sidoksissa meriyhteyteen ja lintupoikueiden kulkureitteihin saaristosta. Suomenojan tärkeän lintualueen linnustolle kokonaisuudella on siten huomattava merkitys, eikä toista osaa voi jättää pois kaavaprosessista sen vuoksi, ettei kaavan toteuttaminen yhtenä kokonaisuutena olisi ollut maankäyttö- ja rakennuslain mukaan mahdollista, koska haitta luonnolle olisi kasvanut liian suureksi.

Kaavojen ja hankkeiden luontovaikutusten arvioinnissa on yleisenä periaatteena se, että vaikutuksissa arvioidaan paitsi itse kaavan aiheuttamat vaikutukset, mutta myös muut tunnistetut vaikutukset, jotka alueelle kohdistuvat. Kaavassa olisi pitänyt noudattaa tältä osin varovaisuusperiaatetta ja arvioida kaava-alueen ulkopuoliset vaikutukset sen hetkisen parhaan tiedon mukaan. Näin ollen kokonaisvaikutusten arvioinnissa olisi pitänyt käyttää Mannilan ym. (2014) arviota joiltakin osin täydennettynä.

Valituksenalaisessa kaavassa osallisia johdetaan tarkoituksellisesti harhaan käsittelemällä kaavaa muusta ympäristöstä ja muista suunnitelmista irrallisena.

FINNOON OSAYLEISKAVAEHDOTUS, alue 840200, asianumero 94/10.02.02/2015
piir.Nro 6658, kaavakartan pienennös, mittakaava 1:8000
(virallinen kaavakartta mittakaavassa 1:5000)

Kuva 1. Finnoon osayleiskaavaehdotus 2015 (vasemmalla) ja hyväksytty osayleiskaavan osa (oikealla).

Vaikka yhteisvaikutusten tunnistaminen ja huomioon ottaminen on merkityksellistä yleisellä tasolla, on se tässä tapauksessa erityisen tärkeää, koska Suomenoja täyttää lintudirektiivin SPA-kohteen kriteerit ja Euroopan komissio on esittänyt Suomelle Suomenojan tärkeän lintualueen liittämistä SPA-verkostoon. Suomi on Euroopan komissiolle todennut, ettei kyseistä aluetta tarvitse nimetä SPA-alueeksi, koska sen linnustolliset arvot turvataan luonnon hyvinvointiin velvoittavan maankäyttö- ja rakennuslain avulla.

Lintu- ja luontodirektiivin määräykset velvoittavat käsittelemään SPA-kriteerit täyttävää aluetta kuten SPA- aluetta riippumatta siitä, onko jäsenvaltio ilmoittanut sen virallisesti SPA-kohteeksi Natura 2000-verkostoon vai ei. Kriteerit täyttävään alueeseen kohdistuvissa suunnitelmissä on EY-tuomioistuimen ennakkopäätösten

mukaan toteutettava komission Natura-tulkintaohjeiden mukainen, luontodirektiivin (1992/43/ETY) 6. artiklassa tarkoitettu ja kansalliseen lainsäädäntöön luonnonsuojellain 65 §:än viety Natura-arvio. Olennaista on, että arvioinnissa otetaan huomioon riittävässä määrin kaikkien hankkeiden yhteisvaikutukset. Tässä suhteessa nyt hyväksytystä osayleiskaavasta tehty uusi linnustovaikutusten arviointi ei täytä direktiivin edellytyksiä, sillä siinä ei ole arvioitu hyväksytyin kaavan ulkopuolelle jätetyn osa-alueen vaikutuksia eikä muitakaan yhteisvaikutuksia.

Osayleiskaavasta olisi pitänyt tehdä Natura-arviointiin verrattavissa oleva selvitys, jossa arvioidaan kaikkien alueelle kohdistuvien hankkeiden vaikutukset – myös keskeneräisen satama-alueen kaavan –, jotta voidaan varmistua siitä, ettei suunnitelmilla ole merkittäviä haittavaikutuksia. Varovaisuusperiaatteen mukaisesti on arvioinnissa lähdettävä siitä, että olemassa olevat suunnitelmat toteutetaan siten, kuin ne on arvion tekohetkellä suunniteltu toteutettaviksi. Kaavoituksessa on ensisijaisesti valittava sellainen vaihtoehto, joka ei heikennä lintulajien elinmahdollisuuksia.

On myös huomattava, että koko kaava-alueen kattanut vaikutustenarviointi (Mannila ym. 2014) oli jo itsessään puutteellinen, sillä kyseisessä arvoinnissa ei tarkasteltu riittäväällä laajuudella tekosaaren ja muiden meren täyttöjen, rantaviivan muutosten, ruoppauksissa vapautuvien myrkyjen sekä satamatoimintojen vaikutuksia linnustoon. Arviossa ei myöskään selvitetty riittävästi kaavan vaikutuksia lintualueeseen yhdessä muiden suunnitelmien kanssa (ml. jo toteutuneet hankkeet) luonnonsuojelulain 65§:n tarkoittamalla tavalla. Jo toteutuneita hankkeita, joilla on ollut vaikutuksia lintualueelle, on ollut mm. voimansiirtolinjojen vetäminen kosteikon poikki. Voimalinjojen rakentamisesta on aiheutunut häirintää alueen linnuille ja kosteikon poikki kulkeviin linjoihin on törmännyt ja kuollut alueella pesiviä uhanalaisia lintuja.

Haittavaikutusten lieventäminen

Hyväksytyssä osayleiskaavassa Suomenojan lintukosteikko on merkitty suojelualueeksi, mikä on positiivista linnustoarvojen säilymisen kannalta. Pelkkä kosteikon suojeleminen ei kuitenkaan estä ympärillä olevasta massiivisesta rakentamisesta ja virkistyskäytöstä aiheutuvia haittoja linnustolle. Olennaista on, että suojelualueen ympärille jätetään riittävä suojavyöhyke, joka toimii puskurina haittavaikutuksia vastaan. Suojavyöhyke tarjoaa myös pesimäpaikkoja eri lintulajeille.

Suomenojan pienen koon vuoksi riittävän leveä suojavyöhyke on erityisen tärkeä, sillä pienellä alueella pinta-alaltaan suhteellisen pienetkin muutokset habitaatin laadussa ovat merkittäviä. Erityisen ongelmallinen tilanne on lintualtaan länsi- ja luoteispuolella, jossa lintualue rajautuu keskustatoimintoina kehitettävään alueeseen. Tringa esitti jo osayleiskaavaluonnoksesta vuonna 2011 antamassaan mielipiteessä, että lintualue tarvitsee ympärilleen riittävän suojavyöhykkeen.

Maa ja Vesi Oy:n vuonna 2002 tekemässä Espoon eteläosien yleiskaavan vaikutuksia Laajalahden ja Espoonlahden Natura-alueisiin tarkastelevassa selvityksessä (Maa ja Vesi Oy 2002) todetaan suojavyöhykkeen välttämättömyydestä linnustoarvojen säilymisessä mm. seuraavaa:

"Rakentamisella on arvioinnin mukaan todennäköisesti linnustoa haittaavia vaikutuksia, mikäli rakentamisalueen ja suojelualueen väliin ei jätetä suojavyöhykettä."

"Suorat ja pysyvät vaikutukset linnustoon johtuvat siitä, että rakentaminen muuttaa, pienentää tai poistaa lintujen pesimä- tai levähdysalueen ympäristötyypin sekä kaventaa suojavyöhykkeitä altistaen linnuston herkemmin häirinnälle. Suorat vaikutukset ovat helpoiten arvioitavissa, sillä voimakas ympäristötyypin muuttaminen arvattavasti muuttaa myös alueen linnustoa."

"Arvokkaimmilla alueilla suojavyöhykkeen tulisi olla vähintään noin 200 metriä leveä, tai puustoisilla alueilla niin leveä, että kesäaikana puuston läpi ei ole näkyvyyttä."

Myös Finnoon osayleiskaavaluonnoksen vaikutuksia linnustoalueeseen arvioiva selvitys (Sito Oy 2011) on ottanut kantaa lintualueen vaatiman suojavyöhykkeen leveyteen:

"Avoimessa ympäristössä suojavyöhykkeen leveysuusitus on noin 150 metriä. Mikäli välissä on peitteistä maastoa, voi suojavyöhyke jäädä kapeammaksi, mutta kuitenkin vähintään 50 metrin levyiseksi."

Tringa katsoo, ettei yllämainitussa Sito Oy:n selvityksessä esitetty suojaetäisyys ole riittävä. Raportin perusteella vaikuttaa siltä, että sen suosittelema suojaetäisyys perustuu tutkimuksiin, joissa on tutkittu polkujen ja kävelijöiden vaikutuksia lintujen pakoetäisyyksiin, eikä tilanteeseen, jossa yritetään ehkäistä mittavan rakentamisen vaikutuksia pienialaiseen lintukosteikkoon. Myös 200 metrin suositus on tehty huomattavasti Suomenojan lintukosteikkoa suuremmille alueille, joilla puskurivaikutus on voimakkaampi kuin pienillä alueilla.

Myös Finnoon osayleiskaavaluonnosehdotuksen luontovaikutusten arviointi on ottanut kantaa suojavyöhykkeen riittävyteen (Mannila ym. 2014). Häiriöiden lieventämiseen arviointi esittää korttelialueiden siirtämistä kauemmas altaasta, mikä vähentäisi altaan ympäristön käyttöä virkistykseen. Suojelua edellyttävien lajien osalta kyseinen lievennystoimi on todettu punasotkan, tukkasotkan, mustakurkku-uikun, liejukanan, naurulokin ja harmaasorsan osalta. Vaikka suojavyöhykettä on vaikutustendarvioinnin pohjana olleesta kaavaehdotusluonnoksesta paikoin levennetty, jää suojavyöhyke edelleen liian kapeaksi ottaen huomioon Suomenojan pienialaisuuden sekä rakentamisen ja asukasmäärän mitoituksen. Etäisyys altaan ja keskustatoimintojen rakennusalueen välillä on pienimmillään noin 30 metriä.

Uudessa linnustovaikutusten arvioinnissa todetaan, että kaava aiheuttaa haittaa linnustolle, mutta haitat eivät ole merkittäviä, **mikäli lieventämistoimet toteutetaan** (Yrjölä 2016). Vaikutusten merkittävyden arvioinnissa on oletettu, että mm. hoito- ja käyttösuunnitelmassa ja kyseisessä arvioinnissa esitetyt lieventämistoimet toteutetaan. Raportin mukaan mahdollisten haitallisten vaikutusten minimoimiseksi kaavamääräyksissä voidaan käyttää esimerkiksi seuraavia ohjeita tai rajoituksia:

- *Alueen hoito- ja käyttösuunnitelmassa esitetyt suojavyöhykkeet alueen ympärillä tulee toteuttaa riittävinä.*
- *Finnoon lintualueeseen rajoittuvien kortteleiden rakentamisessa voimakasta melua tai häiriötä aiheuttavien työvaiheiden suorittaminen on kielletty 1.4.-15.8. välisenä aikana.*
- *Reunakorttelien ja lintualueen välissä on säilytettävä suojaavaa puustoa, tai tarvittaessa sitä on istutettava lisää. Täysin avoin näkymä altaalta rakentamiskoille voi lisätä visuaalisen häiriön riskiä koneiden liikkeessa työmaalla.*
- *Lintuallasta kiertävät polut tulee suunnitella niin, että allas rajoittuu selvästi alueena, jolle ihmisten ei toivota menevän. Altaan linnustoa voi katsella polulta tai alueelle toteutettavilta katselupaikoilta, mutta ranta-alueesta ei tehdä muuhun virkistyskäyttöön houkuttelevaa puistomaista aluetta, vaan puisto rakennetaan muualle kaava-alueelle.*
- *Keskusta-alueen korttelien lintualltaan puoleisissa sivuissa ei saa käyttää yli kerroksen korkuisia kirkkaita lasipintoja. Korkeita lasipintoja voidaan käyttää, jos lasit on kuvioitu tai lasien edessä on rakenne-elementtejä, jotka vähentävät lintujen törmäysriskiä.*

- *Keskuksen korkeissa rakennuksissa ei saa käyttää yli 20 metrin korkeudella yli kerroksen korkuisia kirkkaita lasipintoja. Korkeita lasipintoja voidaan käyttää, jos lasit on kuvioitu tai lasien edessä on rakenne-elementtejä, jotka vähentävät lintujen törmäysriskiä.*
- *Korkeimpien talojen yläosien valaistuksella ei saa aiheuttaa haittaa linnuille. Yläosia saa valaista siten, että törmäysriskiä ei aiheudu. Keinona voi olla esimerkiksi valaistuksen säätäminen.*
- *Altaan veden tasoa seurataan ja tarvittaessa altaaseen johdetaan lisää vettä.*
- *Pensaikkoa ja lahoppuustoa jätetään niihin kohtiin, joissa se on mahdollista ilman että siitä koituu haittaa tai vaaraa virkistyskäytölle.”*

Mainittuja lievennystoimia ei kuitenkaan ole asianmukaisella tarkkuudella sisällytetty hyväksytyyn osayleiskaavan kaavamääräyksiin eivätkä ne ole siten oikeusvaikutuksen piirissä. Näin ollen ei ole varmuutta siitä, että lievennystoimet todella toteutetaan. Tämän vuoksi on mahdollista, että jo pelkästään nyt hyväksytyyn osayleiskaavan nojalla laadittavilla asemakaavoilla voi olla merkittäviä haittavaikutuksia Suomenojan linnustoarvoihin.

Edellä esitettyyn viitaten toteamme, ettei hyväksytty kaava ei toteuta maankäyttö- ja rakennuslain vaatimuksia luontoarvojen vaalimisesta ja on myös EU:n lainsäädännön vastainen. Luontodirektiivin 6. artikla velvoittaa ensisijaisesti valitsemaan sellaisen vaihtoehdon, joka ei heikennä alueen koskemattomuutta. Koska kaavoitettaessa on aina olemassa vaihtoehtoja, on toimivaltaisen kansallisen viranomaisen valittava vaihtoehto, joka ei vaikuta lintualueen koskemattomuuteen ja vaaranna alueen luonnonarvojen tulevaisuutta. Tringa katsoo, että myös kaavan mitoituksesta tulee tinkiä, jos linnustoarvojen turvaaminen sitä edellyttää.

Maakuntakaavan vastaisuus

Valittaja epäilee lisäksi kaavan olevan osittain voimassa olevan maakuntakaavan vastainen. Maakuntakaavassa Finnoon kohdalla ei ole keskusta-alueen kaavamerkintää. Vaikka alueelle on osoitettu tiivistettävän alueen kehittämisperiaatemerkinä, vaatisi Finnoon osayleiskaavan 10 000 asukkaan uusi keskusta-alue nähdäksemme myös maakuntakaavassa alue-keskuksen merkinnän. Maakuntakaavassa on Suomenojalle merkitty myös rantaviivan kohdalle viheryhteys, jota valituksen alaisessa osayleiskaavassa ei ole riittävästi otettu huomioon.

Lopuksi

Suomenojan lintualue on merkittävä luonnon monimuotoisuuden “hot spot” -kohde, jonka arvojen säilyttäminen on äärimmäisen tärkeää. Alueen linnustollinen merkitys on edellä esittämämme valossa kiistaton. Linnustoarvojen huomioimisen osalta viittaamme Korkeimman hallinto-oikeuden päätökseen KHO: 2009:77, joka velvoittaa selvittämään ja huomioimaan merkittävät luontoarvot kaavoituksessa myös suojelualueverkoston ulkopuolella. Valituksenalaisessa kaavassa ja sen lähialueiden keskeneräisissä kaavoissa linnustoarvojen säilymistä ei ole tarkoituksenmukaisella tavalla varmistettu.

Alue olisi voitu kaavoittaa myös siten, että kaavan tavoitteet saavutettaisiin, mutta linnustoon kohdistuvat haitat olisivat jääneet vähäisiksi.

Helsingissä 23. päivänä marraskuuta 2016
Helsingin Seudun Lintutieteellinen Yhdistys —
Helsingforstraktens Ornitologiska Förening Tringa ry

Jukka Hintikka
Puheenjohtaja

Lähteet

- Ellermaa, M. 2010. Maakunnallisesti tärkeät lintualueet ja niiden tunnistaminen Uudellamaalla. *Tringa* 37. - 38.: 140 – 174.
- Ellermaa, M. & Linden, A. 2011. Suomen linnustonsuojelualueiden tila: suojelu on unohdettu ja linnut voivat huonosti. *Linnut-vuosikirja 2010*: 142–168.
- Ellermaa, M. & Linden, A. 2012. Suojeltavien kosteikkolintujen kannat ovat romahtaneet Natura-alueilla. *Linnut-vuosikirja 2011*: 140–143.
- Espoon kaupunki. 2016. Pöytäkirjanote Espoon kaupunginvaltuuston päätöksestä 17.10.2016 §:n 144 kohdalla (Finnoon osayleiskaavan hyväksyminen)
- Heath M. F. & Evans M. I. (toim.) 2000. Important Bird Areas in Europe: Priority sites for conservation. 2 vols. BirdLife Conservation Series No. 8. BirdLife International, Cambridge, UK.
- KHO: 2009:77 Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu Finnoonsataman asemakaavaa koskevassa asiassa. Antopäivä: 27.8.2009 <http://www.kho.fi/paatokset/47650.htm>
- Lammi, E. & Nironen, M. 2011. Suomenojan lintualue. Säilytettävän alueen rajaaminen linnuston perusteella. Enviro Oy.
- Lammi, E. & Routasuo, P. 2016. Espoon lintuvesien pesimälinnuston seuranta ja viitasammakkoselvitys 2015. Espoon ympäristölautakunnan julkaisusarja 1/2016.
- Leivo, M. 2000. Suomen IBA-alueet. *Linnut-vuosikirja 1999*: 79–85.
- Leivo, M., Asanti, T., Koskimies, P., Lammi, E., Lampolahti, J., Mikkola-Roos, M., ja Virolainen, E. 2002. Suomen tärkeät lintualueet FINIBA. BirdLife Suomen julkaisuja Nro 4. Suomen graafiset palvelut, Kuopio. 142 s.
- Maa ja Vesi Oy 2002. Arvio rakennemallien vaikutuksista Espoonlahden ja Laajalahden Natura 2000 -alueisiin. Kirjallisuustutkimus Espoon eteläosien yleiskaavatyötä varten. Espoon Kaupunkisuunnittelukeskuksen tutkimuksia ja selvityksiä B61:2002.
- Mannila, J., Saarivuo, E., Kalliala, E., Sopanen, S., Lintinen, O., Lundgren, L. & Lammi, E. 2014. Finnoon osayleiskaavaehdotusluonnoksen vaikutusten arviointi. Vaikutukset luontoon, maisemaan ja kulttuuriperintöön. Ramboll Oy.
- Neuvoston direktiivi (1992/43/ETY) luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta
- Neuvoston direktiivi (2009/147/EC) luonnonvaraisten lintujen suojelusta

Rassi, P.; Hyvärinen, E.; Juslén, A. & Mannerkoski, I. (toim.). 2010. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2010. Ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus. Erillisjulkaisu. 685 s.

Sito oy. 2011. Vaikutukset Finnoon lintualueeseen 4.4.2011. Espoon kaupunkisuunnittelukeskuksen julkaisu 7/2011.

Tiainen, J., Mikkola-Roos, M., Below, A., Jukarainen, A., Lehikoinen, A., Lehtiniemi, T., Pessa, J., Rajasärkkä, A., Rintala, J., Sirkiä, P. & Valkama, J. 2016: Suomen lintujen uhanalaisuus 2015 – The 2015 Red List of Finnish Bird Species. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. 49 s.

Yrjölä, R. 2016. Arvio Finnoon osayleiskaavan vaikutuksesta linnustoon. Vaikutusarvio 24.5.2016. Ympäristötutkimus Yrjölä Oy.

Liitteet

Liite 1. Pöytäkirjanote Espoon kaupunginvaltuuston päätöksestä 17.10.2016 §:n 144 kohdalla (Finnoon osayleiskaavan hyväksyminen)

Liite 2. Yrjölä, R. 2016. Arvio Finnoon osayleiskaavan vaikutuksesta linnustoon. Vaikutusarvio 24.5.2016. Ympäristötutkimus Yrjölä Oy.

Liite 3. Mannila, J., Saarivuo, E., Kalliala, E., Sopenan, S., Lintinen, O., Lundgren, L. & Lammi, E. 2014. Finnoon osayleiskaavaehdotusluonnoksen vaikutusten arviointi. Vaikutukset luontoon, maisemaan ja kulttuuriperintöön. Ramboll Oy.

Liite 4. Sito oy. 2011. Vaikutukset Finnoon lintualueeseen 4.4.2011. Espoon kaupunkisuunnittelukeskuksen julkaisu 7/2011.

Liite 5. Lammi, E. & Routasuo, P. 2016. Espoon lintuvesien pesimälinnuston seuranta ja viitasammakkoselvitys 2015. Espoon ympäristölautakunnan julkaisusarja 1/2016.

Liite 6. Ellermaa, M. 2010. Maakunnallisesti tärkeät lintualueet ja niiden tunnistaminen Uudellamaalla. Tringa 37. - 38.: 140 – 174.

Liite 7. Leivo, M., Asanti, T., Koskimies, P., Lammi, E., Lampolahti, J., Mikkola-Roos, M., ja Virolainen, E. 2002. Suomen tärkeät lintualueet FINIBA. BirdLife Suomen julkaisu Nro 4. Suomen graafiset palvelut, Kuopio. 142 s.

Liite 8. BirdLife International. 2016. Important Bird Areas factsheet: Suomenoja. Ladattu 23.11.2016 osoitteesta: <http://www.birdlife.org>

Liite 9. Maa ja Vesi Oy 2002. Arvio rakennemallien vaikutuksista Espoonlahden ja Laajalahden Natura 2000 - alueisiin. Kirjallisuustutkimus Espoon eteläosien yleiskaavatyötä varten. Espoon Kaupunkisuunnittelukeskuksen tutkimuksia ja selvityksiä B61:2002.

Liite 10. Ellermaa, M. & Linden, A. 2011. Suomen linnustonsuojelualueiden tila: suojelu on unohdettu ja linnut voivat huonosti. Linnut-vuosikirja 2010: 142–168.

Liite 11. Ellermaa, M. & Linden, A. 2012. Suojeltavien kosteikkolintujen kannat ovat romahtaneet Natura-alueilla. Linnut-vuosikirja 2011: 140–143.